

SIONULU ROMANESCU

fóia besericésca, literaria si scolastica.

P 2748

Vien'a,
1. Iuliu
1865.

Sionulu rom. ese de dóne ori pre luna, in l. si 15. a lunei, cuprindendu o cóla si diumetate. Pretiulu pre unu anu e 4 fl. v. a., pre diumetate de anu 2 fl. v. a. Pentru tiere afara de Austri'a se mai adauge portulu postalu.

Nu
1

Prenumerarea se face la redactiune in seminarulu gr. c. centralu din Vien'a (Schönlaterngasse Nr. 19), si la p. t. domnii corespundinti. Tóte epistolele sunt de a se tramite la redactiune francate. Corespundintiele nepublicate se voru arde. Scrisori anonime nu se primescu.

Anulu
I.

CUPRINSULU: Program'a nóstra. — O privire scurta istorica preste senatulu episcopiloru din dieces'a romana gr. c. transilvana. — Studie asupr'a crestinismului. — Despre sínóde cu privire la Romanii gr. catolici. — Corespundintia. — Statistic'a scóloru din dieces'a Ghierlei. — Inscientiari din provinci'a nóstra besericésca. — Literatura. — Ochire prin lumea política. — Varietati.

Program'a nóstra.

„Cà din Sionu va esí legea si cuventulu Domnului din Ierusalimu.“
Isai. 2, 3.

Lupt'a, ce decurge dinaintea ochiloru nostri pre intinsulu campu de activitate a spiritului omenescu, e marétia si uimitória, e demna de seclulu lumineloru. Pre terenulu tuturoru cunoscintieloru, atâtu a celoru abstrase câtu si a celoru reali, pre cel'a alu teologiei si filosofiei nu mai puçinu cá pre cel'a alu fiziceii, alu istoriei naturali si a celor' alalte ramuri ea se combate cu o agerime si indemanetate nemaicunoscuta. Eara luptatorii paru cá s'au unitu intru a-si scrie fiacare pre flamur'a sa, dar' fiacare din punctulu seu propriu de vedere, devis'a generala: scientia, càci — scienti'a e potere!

Inse debilitatea omenésca aduce cu sine, cá, precandu toti se straduescu spre acel'asi scopu laudabilu, spre a reportá invingere, spre a posedé adeverulu, midiulocele totusi se nu fia la toti asemeni si deasemenea nimerite si curate. Deunde urméza, cà, precumu elementele atmosferice incaierandu-se un'a cu alt'a in lupta nu revérta numai binecuventare si folóse preste natura, fora mai alesu nestavilite casiuna de comunu si daune nespuse: intogm'a e de temutu si grigitu, cá aceea dealtminte nobila emulare, acea sbatere a spiritului omenescu dupa scientia si cultura, ce se infaçisiéza in evulu nostru ochiului cercetatoriu, prelanga efectele sale cele bune si salutarie nu cum'va se aiba, retacindu de la tient'a sublima, deodata si rezultate derapenatórie. Chiaru pentru acea beseric'a, acestu institutu dómne-dieescu, are in dílele nóstre indoita detorintia de a-si impliní pretotindeni in santeni'a cugetului marea si cerésc'a sa misiune: de a fí pazitóri'a odorului celui mai pretiosu, dupa care porurea insetéza sufletulu nostru si care singuru e in stare se ne fericésca, de a fí „columna si intarire *adeverului*.“ I. Timot. 3, 15.

Se specialisamu aceste premise, seau de vrei, acestu principiu generalu.

Provedinti'a in svaturile sale necuprinse voi, cá natiunea romana se aiba in trecutulu seu a infruntá unu síru mai cá nentruptu de necasuri si suferintie seculari, cá istori'a ei se fia o adeverata tragedi'a. Si cine nu ne va dá dreptu, seau cine va timbrá asertiunea nóstra de nemodesta, candu cutediamu a intarí, cà beseric'a cà preotímea romana in acelu trecutulu dorerosu

a statu totdeun'a la inaltímea chiamarei sale, cumca credintiósá de modelu a trasu cu natiunea si in bine si in reu, a versatu lacrimi cu natiunea plangunda, a fostu in cercustarile cele mai grele aperióri'a intereseloru acelei, svatuitóri'a si conductorii'a ei? Si acésta santa misiune si-o impliní pre atunci brav'a preotíme romana, candu din fact'a Minervei abia o radia licuritória de mai respandíá pintre dins'a o lumina debila, candu ea „din caus'a impregiariloru fatali in partea sa cea mai mare stá pre unu gradu forte scundu alu culturei. Óre inse poté-va ea face, poté-vomu noi graí si pre viitoriu totu astfeliu?

Torintele culturei europene, dinpreuna nu numai cu binefacerele ei si cu relele, cari de comunu o insoçescu, ajunse si la noi Romanii, inunda si patri'a nóstra. Barierele, cari impiedeau pre Romanu, se nu se adape si elu din isvorulu celu datatoriu de viétia alu luminarei, sub loviturile puternice ale erei nóue cadiura, si dinsulu incepù se face pasi inbucuratori pre calea asternuta de gintile, cari se afla de presinte in fruntea civilizatiunei. — Nu numai dara de o parte principiile si consecintiele cele de tanguitu ale pseudo-culturei, de cari se ne ferésca cerulu de cari inse cu greu vomu scapá cu totul neatinsi; ci de alta parte chiaru si inbucuratoriulu fenomenu alu progresului celui adeveratu, ce-lu face in tempii mai noui poporulu romanu, striga cu voce stentorica, provóca in modu imperativu: cá preotímea romana se se impulpe din respoteri, si se caute dupa tóte midilócele, spre a-si castigá si asigurá precumu in interesulu santei cause a besericeii si natiunei preste totu, asia si in interesulu credintiosiloru, ce-i pastoresce, o stare de cultura câtu se póte mai infloritória. Cá in trecutulu, preotímea romana si de ací inainte va formá, va trebí se formeze o parte si inca parte de capetenia din corpulu natiunalu; ear' cá atarei nu-i va fí destulu, cá se nu remana numai inderetru ori se ste numai pre aceasi nivela a culturei cu turm'a síe concrediuta: ea va trebí se o intréca, se esceleze in respectulu acest'a intr'atát'a, câtu se póta fí conductoria si luminatória si a celoru luminati; pentru cà in veci va se remana adeveratu cuventulu profeticu: „Buzele preotului voru pazí scienti'a, si legea voru cercá din rostulu lui.“ Malach. 2, 7.

Eaca motivulu urdírei Sionului romanescu; eaca totodata si liniamentele fundamentali, preste cari cugetaramu se radicamu program'a lui!

Sionulu rom. adica se va nesuí, intre marginile trase de legi si cu midilócele posibili unui diurnalu

bisericescu literariu si scolasticu, a *inaintă bunastarea spirituala si materiala a bisericeii noastre*. — Bunastarea *spirituala* a cutarei societati bisericesci o conditiuneza tari'a credintiei si puritatea moralei, de cari sunt petrunsi membrii acelei; era factorulu principalu alu acestei tari'e si puritati e fora indoi'ela unu *cleru luminatu*. Spre acést'a dara totu ce va fi in stare a latî in clerulu nostru cunoscintie religiunarie fundate, a intarî legatur'a unirei in credintia cu sant'a mama biserica a Romei, a pastră intregitatea moralitaticei in societatea noastră bisericesca, a lamurî si statorî disciplin'asi ritulu nostru, ereditate de la stramosi si garantate de scaunulu apostolicu, a sternî si nutrí iubirea càtra studiulu acestor'a cumu si a istoriei bisericesci universale si natiunale, a chiarifică cestiunile nostre bisericesci-soçiali, va fi pentru colonnele Sionului r. obieptu binevenitu, fire-ar acést'a luatu din oricare sfera a scientieloru teologice, si fire-ar impartasîtu in disertatiuni originali au impromutate. Totu din temeiurile laudate elu nu va lipsî a inscientiă regulatu pre publiculu seu cititoriu si despre produptele cele mai de frunte ale literaturiei bisericesci universale, respective opurile mai renumite a le si judecă dupa recerintiele criticeii. — Ci nu altcumu, decâtu sufletulu cu trupulu, e si bunastarea spirituala a orice societate in legatura strinsa cu cea *materiala*; in care privintia fói'a nostra asisiderea nu se va sfiî a aduce pre tapetu si lucrurile cele tempurali ale bisericeii; ba se va silî la totu casulu a descoperî relele, ce póte voru fi apesandu asupr'a si acestei conditiuni de prosperare a bisericeii noastre, a indegetá dupa potintia calea si modrulu, prin care s'aru poté vindecá, a cercá isvórele de o mai buna dotare atátu a sierbiloru câtu si a instituteloru bisericesci.

Dintre aceste institute din dóue cause nu potumu se nu luamu in program'a noastră, ba se tiparimu si in fruntea fói'ei scól'a, mai alesu cea poporala; antáiu: pentru cà scól'a, precumu esiste ea adi, anume cea elementaria e o planta, carea resari si se desvoltà pre terenulu bisericeii crestine; si a dou'a: pentru cà tóte legile de adi ale patriei, civili si eclesiastice, incredinti'ea institutiunea elementaria grigiei si supraveghiarei nemidlocite a bisericeii. Dreptu-ce Sionulu rom. nu va pregetá a trage in cerculu desbateriloru sale si intrebatiunile vitali ale scóleloru nostre poporane, avendu de acioma: *credintiosi luminati prin cleru luminatu*. — Preste tóte aceste apoi va mai aduce si sciri despre templatile mai momentóse din viéti'a bisericesca.

Dupa desfasiurarea programei e mai cà de prisosu se spunemu, cà cu trebile politice Sionulu r. si pentru angustímea spatiului nu multu se va poté cuprinde. Va depinde inse numai de la dorulu publiculu si de la unu Mecenate, carele cu marinimitate se depuna cautiunea receruta, pentru cà esîndu celu puçinu odata pre septemana, se tiena in tipulu unoru diuarie bisericesci straine si dinsulu câte o revista mai detaita preste evenimentele lumei politice, firesce din punctu de manecare bisericescu.

E óre de lipsa se amintimu si aceea, cumca grigi'a noastră cea mai incordata va fi neincetatu, cà se nu pierdemu nice pre unu minutu din vedere regul'a de auru: de a remané intru tóte strinsu obieptivi, si a nu ne demite nicecandu la subieptivitati; si cà chiaru si faciã cu cei de alte convingeri religiunarie nu vomu uitá de dîs'a santei scripture: „Au nu unu tata este (nóue) toturoru? Au nu unu Domnedieu (ne) a facutu pre (noi)?“ Malach 2, 10.

Preurma fia-ne iertatu a dechiará cu tóta sinceritatea, ca déca lips'a cea asia de demultu si multu semtita de unu diurnalu de acestu soiu a fostu negresitu pentru noi unu stremuru destulu de potinte, cá se ne apucamu fora pregetu de presintea intreprindere frageda: ast'a totusi n'amu fi cutediatu-o radîmati singuru numai pre marginitele nostre poteri. Mai vertosu pre noi ne-a lap-tatu inca din inceputu si ne lapta si acumu dulcea sperantia, cà intempinandu noi prin publicarea Sionului rom. unei din cele mai intetitorie lipse ale nostre, onoratulu cleru cu maritele ordinariate in frunte i-damu numai campu spre a-si adeveri si faciã cu noi indatinatulu zelu de a confaptu cu generositate la totu ce se vede priintiosu binelui comunu, si cà dreptu aceea nu va pregetá a-ne sprigionî cu binevoitoriulu seu concursu atátu materialu câtu si de condeiu. Dara, venerate cleru! Pentru cà cine nu scie, câte si câtu de emininti talente jacu ascunse si asia dîcundu ingropate in sinulu Teu cá totu atâte margaritarie pre fundulu oceanului? Eata ocaziunea, noi credemu cà din partea multor'a cu sete acceptata si acumu binevenita, o oferesce cu placere tenerulu Sionu romanescu, pentru cà acele tesaure se paresescaomoritoriulu intunere cu alu noptiei si la lumin'a sórelei se se arate in tóta splendórea loru; elu se oferesce cu bucuria de salonu de conversare, intru care sunt cu onóre invitate se convina pre campulu spiritualu alu scientieloru capacitatile nostre teologice câtu mai desu, spre a-si schimbá parerile, spre a pregatí materialulu pentru adunarile bisericesci multu oftate, spre a cerne si dejudecă cu seriositate barbatésca afacerile nostre, spre a aflá in fine calea de a se efeptu totu ce ni se va paré bunu si salutaru pentru infflorirea santei nostre biserice, si printr' ins'a pentru fericirea bunului nostru poporu. Ast'a e credinti'a noastră, est'a dorulu nostru; asta credemu cà doresce totu sufletulu romanescu. Dati se lucramu dara in armonia cu totii, dupa cumu semtîmu si dorimu! Eara Tu, Domne alu poteriloru, fi cu noi!

Redactiunea.

O privire scurta istorica preste senatulu episcopiloru

din díeces'a romana gr. e. transilvana.

Originea senatulu episcopiloru e fórté vechia; episcopii, depe tempulu Apostoliloru inca, in gubernarea bisericeiloru sale s'au folositu si cu senatu compusu din presbiteri si din diaconi, dupa cumu scrie Van Espen (vedi: Enchirid. juris Ecclesiae orientalis catholicae, de Ios. Papp-Szilágyi pag. 241). Acestu senatu a episcopiloru s'a dísu: sét'a seau adunarea presbiteriloru, dupa cumu adeveresce s. Ieronimu dîcundu: Si noi avemu in biserica senatulu nostru, adunarea presbiteriloru. („Et nos habemus in Ecclesia senatum nostrum, coetum presbyterorum.“ Comment. in Isai. c. 3); s'a dísu conciliulu seau sinedriulu episcopulu, dupa cumu scrie s. Ignatiu episcopulu antiochianu (in epistol'a sa càtra Filadelfi), si consistoriu sacru, dupa cumu scrie totu acestu s. parinte in epistol'a sa càtra Traliani. Membrii acestui senatu s'au dísu consiliari, asesorii episcopulu, cu carii episcopii se svatuiiau in trebile bisericesci in tempii cei vechi ai crestinatatei.

Institutiunea acést'a vechia de a-se folosi episcopii in gubernarea besericiloru sale cu senatulul presbiteriloru totdeun'a s'a tienutu si in metropoli'a romana din Transilvani'a (vedi: Acte si fragmente de Tim. Ci-pariu, Blasiu 1855, la pag. 237.) precumu inainte asia si dupa s. unire, dupa cumu documentéza actele sinódeloru besericeii romane unite transilvanene. Cu acestu senatu episcopulu mai demultu in diées'a romana transilvana se consultá in trebile eclesiástice; aducea legi si afara de sinodulu generalu, dupa cumu citimu in opulu: Acte si fragmente la pag. 257; dispunea despre tienerea sinodului generalu, dupa cumu se póte vedé in documentele istorice, tiparite in Vien'a in 1850, la pag. 169, unde se scrie: „Candu va ronduí vladic'a si cu titorii, carii voru fi jurati langa vladic'a, dí de saboru din toti protopopii tieiei, atunci totu protopopulu cu doi preoti betrani sese affe la diu'a cea numita a saborului.“ Numerulu membriloru senatului episcopiloru nu a fostu in totu tempulu totu acél'asi; in tempulu mai dincóce dupa unire senatulul episcopiloru stá din 12 protopopi, carii in sinodulu generalu se alegeau dintre archidiaconii cei mai alesi, cu carii episcopulu in trebile eclesiástice avea de a-se consultá, candu erá fórte cu greu a-se aduná protopopii la sinodu generalu.

Despre lips'a senatului episcopescu, statatoriu din 12 archidiaconi alesi, in actele sinodului generalu din 1732 articlu I. citimu, cumca aflandu episcopulu a fi fórte onerosu in tempuri diverse pentru pertractarea lucrurilor eclesiástice a aduná si a ostení la sinodu generalu totu clerulu, sinodulu a otaritu, cá episcopului se asisteze o coróna consistoriala din 12 archidiaconi alesi dintre archidiaconii cei mai vediuti, dupa pracs'a mai inainte practisata in asemeni casuri: „cum episcopus pro pertractandis negotiis ecclesiasticis, totum venerabilem clerum, titulo generalis synodi diversis locis et temporibus reassummendis, adesse et fatigare onerosum nimis censeat, conclusum adeoque est, ut pro similibus occurrentiis adinstar normae a suo praedecessore in similibus practisatae duodenaria ex ipsis dominis consistorialis corona erigeretur.“) Radicandu-se in Blasiu monastirea santului Vasilie, care in 1747 s'a gatatu de totu, pentru ajutoriulu episcopiloru s'au ronduitu si calugarii acestei monastiri romane, dupa cumu se affa in actele si fragmentele mai susu memorate, cari la pag. 101 scriu: „Destinati'a monastirei erá, dupa cumu la cererea episcopului Clainu ronduise imperatulu Carolu VI. si pap'a Inocentie XI. (XIII), se asiedie in ea episcopulu calugari, cari se-i fia de ajutoriu cu svaturile in ocarmuirea diéesei, pana ce cu tempu se va poté radicá capitulu.“ Inse prin ronduirea calugariloru de consiliari episcopului nu s'a stersu intogmirea de a alege 12 archidiaconi, spre a tiené consistoriu cu dinsii (in lucrurile cele besericesci mai insemnate) atunci, candu e fórte cu greu o aduná sinodu generalu, ci s'a tienutu si dupa aceea, precumu se vede din actele saborului din 1792 sub episcopulu Bobu tienutu, in carele dupa datin'a de mai inainte s'au alesu 12 protopopi.

Radicandu-se in 1807 in Blasiu prin episcopulu Ioanu Bobu capitulu gr. cat. romanescu, episcopulu cu domnii capitulari ai acestui capitulu si cu alti asesori consistoriali locali jurati a formatu senatulul seau consistoriulu episcopescu in Blasiu, care in fapta s'a recunoscutu si de clerulu romanu transilvanu, si care in modu legalu recunoscutu de inaltulu regimu, de cleru, si de natiunea romana si astadi esiste, spre folosulu be-

sericei si alu natiunei romane si spre eterna memoria a fundatoriului seu Ioanu Bobu; eara institutiunea cea vechia parintiésca, care intru nemicu nu ar fi derogatu senatului episcopescu formatu din domnii capitulari, de a alege 12 protopopi dintre archidiaconi spre a tiené sinodu micu in trebile besericesci mai insemnate, candu e cu greu a-se aduná sinodu generalu, a remasu afara de usu, causandu neplaceri si daune multe, cari tóte s'aru fi potutu delaturá, candu s'ar fi tienutu datin'a acést'a vechia parintiésca practisata in diées'a transilvana romana.

Membrii senatului episcopiloru in diées'a transilvana romana precumu inainte asia si dupa s. unire a besericeii romane se alegeau in faci'a sinodului, si in faci'a sinodului trebuiau se depuna juramentu, cà voru fi credintiosi càtra episcopulu, càtra cleru, si càtra sant'a beserica romana. Mai demultu se numiau juratii scaunului, si cá astfelu vinu inainte membrii senatului episcopiloru romanesci din Transilvania in sinodulu generalu din 1675, tienutu sub metropolitulu romanescu din Transilvania Sav'a Brancoveanu; mai tardiu dupa unirea Romaniloru cu beserica Romei s'au dísu si asesori, dupa cumu arata actele sinodelor diéesane transilvanene din 1728, 1732, 1739, in cari cei 12 archidiaconi alesi pentru consistoriulu episcopului se numescu asesori („praesentibus existentibus R. R. D. D. duobus vicariis generalibus et duodecim assessoribus“). Dupa aceea urmatorii acestor'a pana in tempulu de faci'a se numescu protopopi actuali. — Adunarea celoru 12 asesori alesi dintre archidiaconii cei mai vediuti faci'a cu *sinodulu generalu* s'a dísu *sinodu micu*.

G. P., canon.

Studie asupr'a crestinismului.

Crestinismulu-si are originea sa deodata cu crearea si caderea lui Adamu. Christosu rescumparatoriulu lumii, Domnedieu-omulu, promis in Test. V. vení in plinirea timpuriloru si inplantá cu sacrificiulu seu crucea salutei pre rotogolulu acestui pamentu. Christosu e centrulu, e culmea istoriei genului omenescu. — Dà diosu acést'a cruce, acestu crucefisu depre faci'a pamentului, si apoi se vedemu cine-si va poté esplicá istori'a omenimeii? Elu e culmea acelu munte cu dóue cóste, un'a spre oriinte cu testamentulu vechiu, alt'a spre occidente cu test. nou.

In acestu crucefisu sperara tóte gintile inainte de Christosu, multu puçinu, tacitu ori espresu, vrendu nevrendu; càci trage diosu velulu mituriloru depre religiunile vechi ale paganiloru, si ce vei affá? Crucefisulu, prefiguratu acusi mai chiaru acusi mai intunecatu. Eara despre Iudei nu incupe nice o indoéla. — La elu-si redica ochii lumea crestina de 1865 de ani, si pre momentele crestiniloru se redica crucifisulu unic'a sperare si mangaiare a sufletului crestinu.

Eaca in scurtu tem'a, despre care vomu a tractá in sírele acestea: eaca dogmele principali, ce au sguduitu pamentulu de la crearea lui! —

Frumóse-su scientiele, ce tractéza despre creature; cine va cutediá se nege acést'a? — Numai se nu facemu din ele idololatria, precumu se paru a face unii in tempulu presinte, fora de a mai scí, ce e de capulu loru, ce vreu. Ci cu multu mai frumosa e aceea scientia, ce tractéza despre insusi auctorulu creatureloru.

Cauta unu picu in giuru de tine, si vei vedé natiunile pamentului impulbanduse care de care mai tare spre a inaintá. — Tóte striga: scientia; strabatu in sinulu pamentului si alu mariloru, stracuru cerulu si mesura cursulu planetiloru, scrutéza trecutul propriu si examineza presintele. Tóte-su bune si frumoase, numai se nu ne neglegemu pre noi insi-ne; nu cum'va fiendu-ne tóta lumea si tempurile cunoscute, se remanemu straini nóue insi-ne. — Deci se pasímu in scientie, dara se nu uitamu de scopulu nostru, de tient'a nostra.

Déca suntemu seriosi in alte lucruri, se fimu si in obieptulu acest'a seriosi, si inca in mesura mai mare; cáci e unu lucru santu, e o cauza, ce atinge deadereptulu anim'a crestina. — Si chiaru in privinti'a acestei cause sante sunt in tempulu nostru respandite parerile cele mai bizare, mai contradicutorie, si mai daunatiose, cari nu va fí reu a-le scarmená unu picu, in unu síru câtu se va poté mai logicu, cá se vedemu cáta cantitate de adeveru cuprindu ele in sine. Deci, la lucru!

Credinti'a (Fides).

I. Io nu potiu crede. — II. Mi-su de ajunsu adeverurile naturali. — III. Ratiunea-mi nu sufere alte adeveruri.

Déca contempléza omulu cerulu si pamentulu, campurile si florile, riurile si marile, numaidecátu se nascu in anim'a lui naturalminte afecte diverse: mintea omenesca e rapita in estasi de admiratiune, si din anim'a-i sbutesce canteculu, canteculu de amore, resuna imnulu de gratitudine, si apoi eaca *religiunea!* Deci ce mai amblati voi cu credinti'a voastra, carea e pietra de mora, e mortea si destramarea acelei nobili ratiuni, carea ne o donà creatoriulu? — Io nu potiu crede, nu potiu se recunoscú supranaturalismulu vostru, si la acésta me indémna ins'a-mi ratiune.

Asia-si batu gur'a unele capete romantice si nerelegiose; dar' ore spre ce onore a acelei relegiuni, cu care se gloriéza atát'a, vomu vedé indata.

I. Mai inainte de tote dícu: *io nu potiu crede*. Ore inse preceptu'au acesti omeni candu-va chiaru ce e credinti'a? Eaca lectorie primulu obieptu, despre care vomu se schimbamu puçine cuvente.

Credinti'a *cá obieptu* nu e alt'a, decátu unu síru, una colectiune pretiosa de acele adeveruri, pre cari binevoí a ne le descoperí Domnedieu, acea veracitate nefinita: credinti'a *incátu e in noi* nu e alt'a, decátu asensulu intelectului omenescu prestatu acelu adeveruri, asensulu prestatu acelei autoritati divine, carea le a si descoperitu; *deci a crede* nu insemna alt'a, decátu a prestá asensulu unui Domnedieu, carele vorbesce cu omulu, cu genulu omenescu.

Acum'a intrebu: care e punctulu acel'a atátu de greu, care voi nu-lu poteti coversi? care e piedec'a, de care se impletecesce atátu de tare mintea voastra? Dora ratiunea voastra ve spune: *cá Domnedieu nu pote se vorbésca cu omenii?* Frumosu ar fí, candu acel'a, care fece pre omu, care i-a donatu graiu, nu ar poté face, cá omenii se-i intielega vocea si precepta voi'a lui! — Crediu cá nimeniu nu-i va vení in minte unu atare greliusu.

Pote nu se siede lui Domnedieu se vorbesca? Ma ce ratiuni si numai aparinti potiu se ve convinga, cá nu se siede acelu'a, ce a creatu pre omu, se si porte grigia de elu, se i suministreze acele cunoscantie, cari-i sunt necesarie? Ar fí unu lucru paradocsu a intarí asi ce-va.

Au dora Domnedieu nu are dereptu de vorbitu? Ast'a ar fí unu lucru mai multu decátu paradocsu, ar fí una blasfemia. Deórace dinsulu, cá funtan'a a tota viet'i'a, are dereptu deplinu de a impune voi'a sa vericarui omu, fora de a se poté aflá cine-va in ceru ori pre pamentu, care se pota apelá de la auctoritatea sa mai departe. Pana ací nu se vede, cá nu ati poté crede amesuratatu ratiunii voastre. —

Mai remanu deci doue motive, cu cari v' ati poté scusá inca necredinti'a-ve: *au pentru cá nu sunteti certi cá a vorbitu Domnedieu*, au fiendu certi cá a vorbitu Domnedieu, *ve veti indoii despre veracitatea-i*.

A dou'a supusetiune prelanga impietatea-si e asia de absurda, incátu pana acum'a nu cutezá o afirmá nice unu criticu, dara nice chiaru vre-unu incredulu; deci nece cá voiescu se molestezu lectoriulu cu refutarea-i. —

Ci se ne intorcemu la cea de antáiu, in care afirmati: cá nu sunteti certi, ore vorbit'a Domnedieu intru adeveru.

Se chiarificámu puçinelu acestu obieptu. E de sciutu, cá in exercitiulu credintiei sunt doue acte. Unulu e *actulu de a crede*, si alu doilea *actulu de a vre se credemu*. Primulu actu se tiene de intelectu, care se pléca auctoritatei divine — cel' alaltu e actulu voluntatei, care demanda intelectului se se supuna. Fiacare din aceste doue acte are propriulu seu *motiv*. Actulu intelectului are de motivu auctoritatea divina, carea vorbesce. Actulu voluntatei are de motivu tote acele probe, prin cari se adeveresce fora nice una indoéla, cá a vorbitu Domnedieu. Asia d. e. la vre-una curte domnitoria vorbele vre-unui ambasadore au crediementu; ma cine-i va crede inainte de a-si aratá credintialele sale de unu atare? — Ore credinti'a nostra nu-si va fí avendu si dins'a credintialele sale — probele sale —? Le are si inca atátu de evidenti, atátu de limpedi si intru una atare mesura, incátu se póte díce, cá nu numai sunt de ajunsu ci cá inca intrecu: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis*.

Nu e ací loculu de a aduce probele si argumentele pre lungu, cá-ce la asia ce-va sunt necesarii volumi intregi. Deci aduceti-ve aminte pre scurtu, cá: pentru divinitatea lui Christosu militeza *patru miie de ani cu oraclete si profetiile*, cari formeza viet'i'a Rescumparatoriului, cari se adeverescu prin testimoniele Gentililoru si ale Iudeiloru; — *militeza viet'i'a lui Christosu* plina de minuni, cari nu le potú face decátu degetulu lui Domnedieu; — militeza propagarea si conservarea crestinismulu cu atari midiuloce, cu cari — cugetandu dupre cursulu lucruriloru umane — demultu ar fí caditu si se ar fí ruinatu. — Esempulu ne sunt totu atátea imperatié apuse dela Christosu incoce si incolo, macaru cá folsira tote midilocele pentru sustarea loru. — Pentru elu militeza acea *catedra a adeveruhii*, care susta inconcusa si nemisfcata dupa 18 si ce-va mai bine vécuri de lupte si contradictiuni; — *legiunile de martiri* purpurati si cet'a genieloru celoru mai stralucite ce fure pre acestu pamentu; — si deca cu tote aceste testimonie lumea fú insielata, amu cautá se marturisimu, cá erorea si insielarea ar fí provenitu chiaru de la tronulu domnedieitatei. — Vedeti cá credinti'a nostra nu se impletecesce de punctulu acel'a, de care díseti.

Dupa ce inse una data s'a demustratu apriatu, cá Domnedieu a vorbitu, se fia ore una nedireptate de a pretinde cá se credemu aceea ce ne-a manifestatu Domnedieu? — A nu ascultá si acceptá cuventele di-

vine, ar' fi cea mai mare lesiune infipta provedintiei divine si mintei comenesei.

De aci urmeza, ca nu e nicedecatu incontr'a mintii celei sanetose: a crede lui Domnedieu; — ear' sententia: *nu potu crede*, nu e alt'a decatu superb'a spresiune: *nu voiescu a-mi plecá capulu auctoritatii divine!* —

(va urmá).

I. L.

Despre sinóde, cu privire la Romanii gr. catolici.

I.

„Unde sunt doi seau trei adunati in numele meu, acolo sum eu in midiloculu lor.“
Mat. 18, 20.

A scrie la noi Romanii uniti asta-di despre sinóde e lucru si greu si usioru. Sentintia paradocsa acést'a dar' adeverala. Pentru ca intr'o epoca de transitiune atátu de invaluita, bunaóra cumu e si ceea, in carea ne aflamu noi cetatiani marelui imperiu austriacu in presinte, candu abia rupseramu cu trecutul absolutistic; candu parerile in privinti'a a orice intrebatiune, fia generale fia mai particulara, si-dau asia dícundu in capete; candu in deosebi ce se atinge de tem'a nóstra si de alte afaceri eclesiastice multe anime sunt asia de usioru preputorie asia de témede, cá nu cum'va intre aceste spasmuri de constitutiunismu se se stracóre care-va eleminte straine in venerand'a constitutiune stravechia a besericeii: intre atari impregiurari a vre se disertezi despre unu institutu besericescu omogenu cu regimulu represintativu civilu; intre astfelu de greutati a-ti cumpeni si cumpetá cumu se cade prea alunecosulu condeiu; intre atati scopuli de feritu a avé totusi tare propusu, de a nu te lasá se fii sedusu prin nemicu, de a nu te abate pre nici unu minutu din calea cea derépta a adeveralui: ast'a e cu nepotintia se nu-ti para pre o clipita lucru erculeu, se nu te puna pre cugete. Precátu inse te spaimenta laturea acést'a a icónei, pre atát'a te inbarbatéza ceeaalta. Cáci déca scriitoriulu are se tracteze despre unu obieptu, care candu l'ai rostitu ai rostitu sum'a aspiratiuniloru cutarui poporu, fire-arú acele pre terenu politicu ori besericescu, si care a devenitu cá acele paróle si devise, ce in decursulu istoriei citimu cá au electrisatu si tienutu órecumu in fiori epoce si popóre intregi: atunci problem'a i-este nu puçinu usiorata, fiendu din capulu locului asiguratú despre interesarea cititoriloru, fora cá se aiba lipsa de a portá tare multa grigia de infflorilarea si impenarea stilistica a materiei de sine atragutórie.

Si, de e iertatu a asemená lucrurile mici cu cele mari, intrebamu: cine nu scie, cá la Romanii gr. cat. de cátiva ani incóce in privinti'a besericesca sinódele asistiderea ajunsera a fi paróla dílei? Dar' prin care altu cuventu si-arú fi si potutu si si-arú poté dinsii, cu privire la starea cea de adi nemicu mai puçinu decátu inffloritória a besericeii lorú, a-si respicá cvintesinti'a doririloru sale? —

Chiaru alu doispradiecelea anu decurge, decandu din grati'a imperatésca prin bul'a ponteficelui Piu IX. din 26 Noembre 1853 se restaurá metropoli'a romana gr. c. a Albei-Iulie. Ea reinviá cá o fenice din mormentulu seu, intru care dupa dísa nemoritoriului Síncai o astrucasera candu cu stramutarea resiedintiei archiepiscopesci

la Fagarasiu si dupa acea la Blasiu; reinviá intre aplausele de bucuria a credintiosiloru sei, ba cutediamu a díce, cá a toturoru Romaniloru; cáci déca unirea besericesca a duoru episcopie romane de la Blasiu si Oradea a avutu o inriurintia asia de binefacutória si mantuitória asupr'a natiunei intregi, precumu acést'a nepartinitóri'a Clio tractandu odata despre epoc'a de regenerare a poporulu romanu, credemu, nu o va contestá: cumu se nu se fia semtítu totu sufletulu romanescu indreptatítu a asceptá dela o metropolia cu trei eparchie sufragane totu asemeni frupte, numai cá, graindu cu scriptur'a (Luc. 8, 20.), intr'o mesura mai buna si mai indesata? —

De sine se intielege, cá conditiunea dulciloru ilusiuni, ce si-o puna fiacine in sufletulu seu, erá, de a vedé nou'a provincia besericesca inainte de tóte apucandu-se cu mani cu petióre de organizarea sa propria cátu mai afundu taiatória, fiendu cá de la unu corpu neorganicu, de la o societate desorganizata necumu alta ceea, dara nici macaru misicare nici semnu de viétia nu póte omulu pre dreptu asceptá.

O astfelu de organizatiune nu fora temeiu se credea cá se va face pre base sinodala si se va incepe, deunde trebue inceputa, adica cu sinodu. Nu fora temeiu díseramu, cáci asia aducea cu sine firea si important'i'a lucrului si asia pretindea stravechi'a pracsá — dorere, de mai multe diecenie esita din moda — a besericeii romane din Ardélu si partile impreunate. Se fimu bine intielesi: noi apelandu la pracs'a acumu laudata a besericeii nóstre, temeiuulu acest'a nu vomu a-lu specialisá asia de tare si a-lu ascrie asia de eschisivu numai besericeii romane gr. c., cátu cu acést'a se nedreptatímu beseric'a universalá. Nu, beseric'a lui Christosu nicecandu nu s'a inchinatu in privinti'a acést'a altor'felu de principie; beseric'a catolica seau universalá in totu tempulu si-a adusu a minte de insemnatele cuvinte ale Mantuitoriului: Unde veti fi doi seau trei adunati in numele meu, acolo voiú fi eu in midiloculu vostru. Beseric'a universalá a sciutu, a fostu convinsa totdeun'a, precumca jace in natur'a referintieloru omenesci, de, prin svatuire comuna asupr'a afaceriloru publice, aceste se aprofundéza mai bine, prin ce se castiga pareri mai intemeiate si mai sanetóse, bunantielegerea intre medularii societatiei respective sporesce, auctoritatea oricaroru decisiuni urmate in chipulu acest'a cresce, in fine tóte conditiunile ordinei in societate si a priirei ei nespusu se intarescu. Si acést'a idea a consvaturiloru comune, ce cuprindea in sine simburele de atát'a bine, beseric'a lui Christosu indata de la Léganulu seu o-a primitu in constitutiunea sa, si amesuratu acelei intrebatiunile sale vitali si orice alte trebi mai momentóse nicicandu nu le-a deslegatu si aplanatu altcumu si altunde, decátu prin contielegere impromutata si in sinóde au ecumenice au particularie. Mai multu: ide'a, seau mai bine convingerea aceea despre folosulu si lips'a consvaturiloru comune cu tempu intr' atát'a se prefacú in suctulu si sangele crestinatatei intregi, cátu sinodele se priviau cá organulu de capetenia, cá arteri'a de viétia in organismulu besericeii. Spre demustrare nu voru stricá câte-va esemple. In sec. X. episcopulu italicu Atone din Vercele (in: Spicilegium Lucae Dacherii, tom. I. cap. 23.) afirma, cá tóta peirea si disolutiunea disciplinei besericesci se trage din „lenea preotiloru, cari despretiundu canonele nu grigescu, cá spre indreptarea moravuriloru besericesci se se adune sinóde.“ Eará pap'a Alesandru VII. (in constit. 20. §. 8.) díce, cumca „spre inaintarea binelui popóreloru si stabilirea disciplinei cei vechi, cumu si spre a dobendí de la Domnedieu pace principi-

loru catolici, nemicu nu este mai acomodatú cá dés'a marturisire a pecatelorú si tienerea de sínóde. " Asemenea: „Mantuirea besericeii — dice sinodulu din Coloni'a din a. 1549 (tit. de celebr. synod. cap. 1.) — spaim'a inimiciloru ei si intarirea credintiei catolice sunt sínódele, pre cari forte bine le-amu poté numí si nervii corpului besericeii. Că precumu corpulu omenescu lipsindu-se de nervi se descompune, asia si ordinea besericésca negrigindu-se sínódele se destrama. " Eará sínódele mai nóue fora esceptiune nu sunt in acestu respectu alt'a, decâtu echu fidelu alu celoru din vechime.

Eaca dara isvorulu a tóta disordinea in beserica! Eaca radecin'a cea sporitória de relele, cari impiedeca inaintarea si infflorirea nóstra besericésca, si sub greutatea caroru geme beseric'a rom. unita in butulu reinffientiatei metropolie si in butulu tuturoru impregiurariiloru politice ale patriei, pentru noi Romanii asta-di neasemenatu mai favoritória decâtu in tempíi antemartiali! Eaca, repetímu inca odata, de ce dorescu Romanii uniti cu neastemperu, de ce suna rogatiunea lorú de tóte dílele: sinodulu numai si eara-si sinodulu! —

E bine; dara cine nu vre — audímu dicundu-ne unii cámu descuragiati, — cine nu doresce din totu sufletulu si din tóta anim'a, cá se se adune sinodulu? Au nu se fecera din partea maritului ordinariatu metropolitanu in tréb'a acést'a planuri preste planuri si incercari preste incercari? Ci sciti bine, cá acele planuri frumóse, candu avura se tréca prin fatal'a strimtóre a Scilei si Caribdei (*invoirea regimului si a Romei* de a conchiamá sinodulu), patíra naufragiu si sperarile nóstre magulitória ne insielara amaru. Altii eara se paru asia de multiamiti cu cursulu dedatu alu trebiloru, cu esaminatorii prosinodali in locu de sinodali si alte lucruri pro- si contra-sinodali, incátu despre lips'a cu atátu mai puçinu despre vre-o *indetorire de a convocá sinode* nu voru nici se audia. Unu alu treilea si alu patrulea eara-si se infióra de singuru numele *sinodului protopopescu*. Apoi apere ceríulu, cá nu cum'va se te íée gurá pre dinainte si se aminatesci unoru din nu mai sciu care céta despre *pateciparea* baremu cátu de restrinsa a *laiciloru la sínóde*; cáci in estu casu mai curendu te voru tiené de unu mandarinu venitu de curendu din vreo pagoda indiana, seau de unu matoriu alu marelui Profetu, seau de nu mai sciu ce, num'a de crestinu catolicu nu. Spre completarea confusiunei babilonice in urma se ivira cá corolariu inca si *sínódele micste*?

Trebue-ne óre mai eclatantu testimoniu, decâtu care-lu dau aste pareri extreme despre aceea, cátu de puçinu ne cunoscemu noi pre noi si noi intre noi? Ce mirare apoi, déca necunoscerea de sine, acestu inceputu a tóta reutatea, precumu o numesce s. Bernardu, acést'a mama fructifere de rele fora numeru, produse intre fíi de unu sange si o credintia neincredere, recéla, frecari si alte câte si mai câte lucruri neplacute! —

Flamendulu pane visédia. Intre Romanii gr. catolici inca se latiesce din candu in candu faim'a amegitória, cumca ba adi ba mane numai ce vomu se capetamu sinodulu; si faim'a acést'a se interesece pre dí ce merge prin cele ce urmara si urméza pre la dicasteriele cele inalte dupa pasii facuti in privint'a acést'a la nuntiatu' a papale din Vien'a de càtra cei cincí senatori imperiali romani de confesiunea gr. c. in lun'a lui Marte. Fia, cá dulcea speme se nu ne insiele si de astadata! Cu mici cu mari ne-amu gratulá la unu atare evenimentu. Si chiaru in supositulu acestu' a credíumu, cá in giurstarile nóstre de façia nu va ff fora órecare interesu si folosu,

déca in cele urmatória, — neavendu nicedecátu scopu de a ne intinde prea departe, espunendu cum'va obieptulu anuntiatu in titlu din tóte partile sistematicesce si tienendu estmodu prelegeri formali, — intr'unu ciclu de câti-va articli ne vomu aruncá numai nescari intrebari de soiulu celoru cincí pareri de susu, si ne vomu nesu' a respunde la ele — sine ira et studio.

II.

„Sciti ce tienu eu despre papatu? Eu tienu despre papatu, cá fora de dinsulu crestínismulu demultu s'ar ff stínsu depre façia pamentului.“ Schelling. *)

Au óre archiereii nostri gr. c. dupa dreptu ecle-siasticu si civilu *potere*, stá óre in vo'á preasantíelorú sale se adune sínóde, fia acele provinciali fia dícesane? Seau póte cá sunt intru acést'a din partea poterei civili impiedecati? Ori cá dóra chiaru Rom'a-si va ff pusu carulu in pietri, cá se nu mai lase a se scolá din morti pracs'a sínódeloru in beseric'a romana unita? — Se andresnimu a ne uitá puçintelu in ochi la aceste intrebari, la aceste piedece presupuse.

Si mai antáiu ce se tiene de inaltulu regimu, carele e si trebue se fia aperatoriuulu tuturoru libertatiloru din statu si padítoriulu legiloru patriei, intrebarea e prea usioru de deslegatu. Nóue adica nu ne vine nicedecumu se credemu asia ce-va despre dinsulu; si eaca pentru ce nu. Indata dupa sugrumarea rebeliei din 48-49 episcopii cat. din Austri'a, cumu se scie, fure adunati in Vien'a, cá in intielegere cu regimulu se conféresca despre regularea trebiloru besericesci; resultatulu acestorú conferintie apoi ministrulu cultelorú de atunci comitele Leu Thun lu-propuse Maiestatei sale imperatesci intr' unu reportu, in carele (Beilage zum R. G. Bl. 1850. pag. 108.) citímu urmatoriulu pasagiu demnu de insemnatu: „Episcopii adunati aratara, cá dinsii cugeta a rechiamá eara-si la viétia conciliiele provinciali, si-si respicara propusulu de a restatorí sub anumite conditíuni sínódele dícesane. Regimulu austriacu *n'a oprítu niciodatu* tienerea concilielorú provinciali si a sínódeloru dícesane; cu atátu mai puçinu ar poté in presinte impiedecá, cá adunarile aceste eara se se tienu sub conditíunile prescise de legea besericésca. Deci in privint'a acést'a nu e nici unu motivu de a emite vreo dispuestiune legiuitória.“ Astfelíu dechiara regimulu austriacu prin gur'a unui ministru alu seu intr'unu actu oficialu pre la inceputulu restempului absolutisticu. — Dupa espirarea acestu' a díet'a Transilvaniei din 1863 ne daru' cu I. art. de lege, din care inca cu privire la cestiunea de sub disputa nu va ff de prisosu a reimprospetá §. 2., ce suna: „Beseric'a gr. c. cá atare si beseric'a gr. or. au totu aceea pusetiune de dreptu de sine statatória in statu, si totu aceea libertate de a se organisá in afacerile lorú interne, care le ocupa celealalte beserice ale tieriei, recunoscute prin lege si repute dupa dreptulu de statu, adica: beseric'a r. c., beseric'a de religiunea ev. elvet., beseric'a de religiunea ev. augsb. si beseric'a unitaria, pre has'a legiloru tieriei, cari garantéza pedeplinu libertatea relegiunei si a conscientiei. Prelanga rezervarea dreptului de supra-inspectiune alu corónei, determinatu prin legile marelui prin-

*) Vedi: Ein bischöfl. Wort an die Protestanten Deutschlands; de Dr. Conr. Martin, episcopu in Paderborn; part. I. pag. 164.

cipatu alu Transilvaniei, ce i-compete de a-lu eserciá in intielesulu constitutiunei, sunt asiadara tóte aceste beserice indreptaíte de a-si regulá administrá si conduce tóte afacerile loru eclesiástice intru intielesulu asiedimenteloru canonice si besericesci, precumu si afacerile loru scolastice, fundatiunile, fondurile si instituttele loru, independinte de ori - si - care influintia a vreunei alte beserici.“ Aceste socotimu cá-su destulu de respicate; si déca n'aru fi, le-ar deslucí preste capu usulu, celu mai bunu interprete alu legiloru. Si óre ce ne invétia usulu, ce ne arata in respectulu acest'a esperienti'a de tóte dílele? Aceea, cá vedemu pre compatriotii nostri rom. catolici in puterea preainatului rescriptu regescu din 1792. nru. aul. 2893. ordinandu-si liberu trebile loru scolastice fundatiunali si besericesci in consistórie compuse din preoti si lumeni, dupa norma celoru ale confesiuniloru necatolice din Transilvania; pre evangelicii elvetiani adunandu-se fora cea mai mica poprire in sínóde si conferintie administrative-besericesci; pre evangelicii luterani lucrandu totu asia; pre fratii nostri gr. or. precumu mainainte, asia si dupa aducerea articulu de lege citatu tienendu inca si sínóde mestecate. Dupa cari fapte derivate din liter'a si spiritulu legiloru si din esperientia ne credemu in dreptu a remané si pre viitoriu in necredinti'a nóstra mai susu respicata, marturisindu francu, cumca noi nu precepemu ce interesu parteculariu ar poté misíca pre inaltulu regimu, sá se opréscá chiaru numai pre Romanii gr. c. de la eserciarea unui din cele mai cardinali drepturi de autonomia a unei soçietati.

Trecemu la cel'altu contrariu din presupunere, la scaunulu apostolicu; cáci déca nu e guberniulu tieiei, va fi cu buna séma Rom'a de vina, de Romanii uniti se afla pana in clipit'a acést'a fora sinodu, fora organizatiune besericesca, fora realisarea acestui doru invapíatu alu loru. Ací avemu o rogare cátra onoratulu lectoriu, se aiba bunavointia a ne crede dechiararea sincera, ce o facemu din capulu locului, precumca nóue nu ne-a trecut prin minte a pasi in cele urmatórie la midiulocu cá advocatii Romei si a-i scrie o apologia. In decursulu vécuriloru s'a potutu prealesne, cá scaunulu Romanu in ordinatiunilesale disciplinari si administrative-besericesci, precandu nu suferé indoéla cá a tientitu porurea in cugetu curatu numai la binele si mantuirea fideliloru lui Christosu, totusi se nu fia nimeritu calea si midilócele cele mai salutarie totdeun'a si pentru totdeun'a astfelu, cátu se nu se fia potutu uneori díce, cá ar mai fi remasu ceva de doritu. Ast'a nu o néga nici unu teologu catolicu. Dara de alta parte nu ne potemu contení se nu strigamu si noi cu istoriculu: e greu a nu graí adeverulu. Ear' apoi aceea e adeveru curatu, cá in dílele nóstre tóta lumea ar face din Rom'a bucurosu pre tiapulu din legea vechia, asupr'a carui se incarcau câte tóte pecate ale lui Israilu. Ci se venimu la lucru.

Faim'a voiá a scí mai in multe ronduri, dara cu desclinire in tómn'a anului 1858, candu Mec'a Romaniloru uniti fú cercata si de cáti-va peregrini tramisi din partea santului scaunu, cu A. de Luca nuntiulu papalu din Vien'a in frunte, precumca Rom'a nedandu-si invoirea, prin acést'a ar fi trasu dunga preste planulu tienerei unui sinodu romanescu gr. c., metropolitanu ori dícesanu nu scimu. Ci de e adeveratu, cumca capii nostri besericesci au recursu pre atunci si póte si de altadata la Rom'a pentru o atare licentia: se nu ni se iée in nume de reu déca intrebamu, cá dupa cari canone, dupa care dreptu besericescu s'au facutu unii pasi cá acesti'a? Depre

care catedra de dreptulu canonicu din tóta lumea catolica se invétia, cumca n'aru avé putere metropolitii de a aduná sinodu provincialu, episcopii de a aduná sinodu dícesanu mainainte de a cere invoirea Romei? Noi orícátu amu cutrieratu si cercatu prin cartile si compendíele de dreptulu canonicu, numai atát'a poturamu gasí, cá: „metropolitulu spre a poté convocá sinodu provincialu n'are lipsa se intrebe pre pap'a; si cá decisiunile unui atare conciliu, déca acele nu atingu cestiumi de credintia, in intielesulu dreptului vechiu si a celui de adi n'au lipsa de aprobarea papei.“ (Walter: Lehrbuch des Kirchenrechts aller christl. Confess. Bonn. 1854. pag. 300. — Corp. jur. c.can. IV. dist. XVII.) Acestu lucru mai din cuventu in cuventu asia-lu are si Philipps (Lehrbuch des Kirchenrechts. Regensburg 1862. pag. 475), carele la pag. 476 observa, cá numai in tempulu mai nou s'a facutu datina, de unii metropoliti se róga apriatu cá ponteficele se binevoiéscá a-le intarí decretale conciliului provincialu, ci cá acést'a intarire nu impromuta aceloru decreta mai estinsa valóre, decumu au ele dupa natur'a loru cá menite pentru o provincia besericesca. Inse si mai categoricu se respica anumitu cu privire la sínódele dícesane Binterim (in: pragmatische Geschichte der deutschen National-, Provincial- und Diöcesanconcilien, tom. I.) „Sínódele dícesane — díce la pag. 123 — le convocá fiacare episcopu seau, in casu de vacanti'a scaunulu episcopescu, vicariulu generalu, carele tiene loculu episcopului.*) Despre acést'a n'are lipsa se inscientieze nice pre metropolitu nice pre principele tieiei o a-le cere invoirea, deórace o astfelu de de convocare e unu simplu actu alu juredictiunei episcopesci.“ — Si pag. 124: „In tóta istori'a besericesca nu vei aflá unu singuru esemplu, cá vreunu cleru eparchialu se fia suplicatu la principele o la staturile tieiei pentru conchiamarea unui sinodu, ori se se fia rogatu, cá se li-se ierte a poté tiené sinodu dícesanu.“ Astfelu Binterim, carele pentru aceea se si plange asupr'a §§. 9. II. si 23. mirositori a Febronianismu din pragmatic'a besericesca a provinciei eclesiástice de la Rinulu de susu, cari vate-ma intr' unu modu strigatoriu juredictiunea episcopiloru si preste totu libertatea besericeii, si caroru asemenea si in Franci'a art. organ. 4. spre tienerea a oríce sinodu postesce concesione apriata din partea guberniului (permission expresse du gouvernement). Astfelu si Blascus (de collectione canon. Isidor. cap. IX.), Thomassin (vet. et nov. eccles. discipl. p. II. lib. III. c. 57.), Schmalzgrueber (Ius eccles. univ., disser. prooem. §. VIII.) Aichner (Compendium juris eccles., Brixinae 1864.), totu auctori catolici de semtiumentele cele mai corecte, si cu dinsi ceealalta céta nenumerata a celoru vechi si a celoru noui.

Esiste ce e dreptu o ordinatiune data de Sicstu V. (const., „Immensa“ din a. 1587), cá decretale sinodului provincialu se se substérna congregatiunei pentru conciliulu Tridentinu spre revedere si amendare, dara nu spre aprobare. Acést'a inse are de scopu numai a padí, cá disciplin'a besericeii *apusane* satorita la Tridentu se nu se stramute in cele esintiali prin sínódele metropolitane. Fóra frica potemu díce despre dins'a, mai alesu faciá cu *congregatiunea pentru trebile besericeii orientali* de Piu IX. in 1860 prin const. „Pontifices Romani“ intemeiata: nu se tiene de noi.

*) Dreptulu de adi dá dreptu vicariului generalu a convocá sínóde numai déca e delegatu la acést'a de episcopulu inca traindu; in casulu vacantiei convocarea de sínóde e unu dreptu alu vicariului capitalariu.

Invetiatur'a susu-atinsa a besericeii si a canonistoru catolici despre dreptulu nerestrinsu a metropolitiloru si episcopiloru de a conchiamá sínóde e preafirésca, ori o vomu privi din punctu de vedere logicu ori juridicu. Pentru cà ceea ce vediumu cà dîce invetiaturu Binterim despre convocarea sínódeloru díecesane, precumca acést'a e unu simplu actu de juredictiune a episcopului, aceea-si cauta se intarimu si despre conciliulu provincialu, fiendu adunarea acestui'a, dupa disciplina de adi a besericeii cat. aprobata de s. scaunu, eara-si simplu unu dreptu din sum'a potestatiei metropolitice. Si deórace asta-di in sínódele metropolitane de comunu nu se mai tractéza despre intrebatiuni strinsu dogmatice seu de ale credintiei, intru carea beseric'a dintr'unu capetu alu lunei pana la cel'altu trebue se fia un'a, precumu e „unu botezu, unu Domnedieu si tata-lu toturoru“ (Efes. 4, 5—6), ci mai cu séma despre intrebatiuni disciplinare si esterne-besericesci, fácia cu cari beseric'a cat. si capii ei au pazitu porurea acea economie intielépta, de au voitu si voru se se respecte cu acuratétia usulu si datinele locali partecularie, déca aceste sunt ratiunali, adica déca nu periclita unitatea neaparata a credintiei: in privinti'a acestor'a, prelanga cuvenit'a respectare a normeloru besericesci generali, e in dreptu conciliulu provincialu a decide si statorí orice dupa placu. Mai incolo legile aceste si poterea lor obligatória, chiaru din temeiulu cà sunt aduse numai pentru beseric'a provinciala, nice nu se estinde preste marginile acesteii. Pentru aceea de la cine-si si cápetá santiunarea? Nu de la pap'a, capetení'a besericeii universali, ci de la capeteniile besericeloru particularie provinciali prin subscrierea si publicarea lor. Eata cátu de firesce curgu consecintiele din principiile odata statorite!

Dara cá se nu remanemu detori cu nici unu argumentu spre demonstrarea tesei nóstre, se nu pestrecemu nice multu atacatulu concordatu. Ce dîce in privinti'a acést'a concordatulu? Se audímu. Articul IV. „Archiepiscopiloru si episcopiloru *va fi iertatu* a deprinde tóte, câte intru gubernarea díeceseloru sale li se cuviniu seu din dechiaratiunea seu din despusetiunea santeloru canóne, dupa disciplin'a presinte a besericeii aprobata de santulu scaunu, si mai cu alegere: --- e) a conchiamá si a tiené concilie provinciali si sínóde díecesane dupa norm'a santeloru canóne, si a publicá actele lor.“ Totu insulu va recunósce marea insemnatate a acestui punctu intr'o conventiune incheiata sub sistem'a absolutismului; mai alesu de vomu observá, cà elu in alte asemeni concordate au numai cu unu cuventu dóue se atinge, precumu in celu neapolitanu din 1818, au nu se afla de locu, precumu in concordatulu bavaresu 1817, spanicu 1851, si toscanesu 1851. Asjadara in impregiurarile acele elu adeveresce, elu esprime de o parte fierbintea dorintia si rogare a scaunului apostolescu, cá i. regimu austriacu se nu puna ce-va pedece pracsei sínódeloru dupa cumu o poftescu asiediumentele canonice; de alta parte elu contine serbatorésc'a promisiune a statului, carele cu multa bunavointia deferesc oftarei prealegiuite a besericeii. Preste prisosu se intaresce propusetiunea nóstra din demonstrare prin brevele pontificalui Piu IX. din 5. Noemb. 1855, prin care episcopii austriaci se indetorescu a aretá totusi guberniului spre scientia amicala (amicabilis notitio causa) tempulu, candu voru se tiena sinodu, cumu si a-i tramite unu esemplariu din actele sinodului, candu le voru publicá.

La cele de pana aci ni se va obieptiuná: cumca tóte-su bune si frumóse, dara cà prelanga tóte aceste e cunoscuta tradiunal'a pofta de domnitu a santului scaunu, cumu se straduesce a concentrá tóta poterea besericésca in manile archiereiloru, cá apoi de la acesti puçini cu atátu mai usioru se o traga la sine; e cunoscutu, cumu a rapitu drepturile vechi ale episcopiloru, pre acesti'a apesandu-i eara pre sine inaltiandu-se pana la atotpoternicía; sunt cunoscute „formulele si juramentele cele secrete,“ cu cari li-se léga conscientí'a acelor'a; cumcà, cu unu cuventu, aliter in theoria aliter in praxi. — La aceste insemnamu, cà ce se tiene mai antáiu de acele faimóse formule „secrete“, ne-amu propusu se revenimu odata in unulu din numerii urmatori a vorbí anume si prelargu despre ele; si pana atunci inca asiguramu, cumca acele nu sunt nice decumu nu sci ce Abracadabra seu descantece farmecatórie, ci simple marturisiri de credintia, ce se afla tiparite in mii de mii de carti. Ce se atinge mai incolo de restringerea poterei metropolitane si episcopesci anumu cu referintia la obieptulu nostru, asertulu acest'a-lu refrange istori'a, lu-refrangu faptele. Cáci incependu de la Avitu episcopulu din Vien'a Galiei (517), carele marturisesce (la Sirmond. Oper. tom. II. pag. 80.), cà pentru negriginti'a (de a aduná sínóde) superandu-se pre elu pap'a i-a scrisu cu tóta asprimea („Venerabilis papae urbis, nobis ob hanc negligentiam succensentis, mordacia mihi nonnunquam scripta perlata sunt“), pana la episcopii actuali ai Franciei, cari in 1849 la urgitarile santului parinte Piu IX., facute inca din esiliulu seu din Gaet'a, se adunara intr' unu sinodu provincialu la Parisu: de atunci si pana asta-di nu unu episcopu va fi patítu-o cá si Avitu Vienesulu, si nu unu pontefice romanu si-a implinitu sant'a oblegaminte de a fi, precumu antáiuulu si supremulu capu alu besericeii, asia si antáiuulu inspectoriu si padítoriu alu disciplinei acelei'a. Apoi se enumeramu conciliile, câte s'au celebratu numai in dieceniile mai próspete in diferitele tienuturi ale lunei catolice? Nu ne-ar ajunge loculu si tempulu; pentru cà in Franci'a totu pre tempulu celui amintitu din Parisu si de atunci incóce s'au mai tienutu sinode provinciali in Rheims si Bordeaux, sinodu díecesanu in Parisu a. 1850, totu atare cu unu anu mai tardiu in Leodiü (Lüttich) in Belgi'a cea libera; mai incolo eara provinciali in Angli'a 1851, in Baltimore a. 1842 si 1846, si Americ'a republicana vede mai totu alu treilea seu alu patrilea anu câte unu conciliu metropolitanu desbatendu despre trebile besericeii catolice. Dar cá se nu ne departamu tare de acasa, in Austri'a se tienura mai decurendu urmatoriele sínóde: in Vien'a 1858 provincialu, in Lintiu 1858 díecesanu, in Strigonu 1858 provincialu, totu acolo in 1860 díecesanu, in Colocia 1863 provincialu, in acest'a-si anu in Prag'a díecesanu scl. Au nu va strigá dreptu aceea cititoriulu cu noi dinpreuna: déca potura cestí'a si cei'a, pentru ce numai tu, Romane gr. catolicu, nu?

Carea e moral'a din cele narate? Acea, cà noi suntemu din adunculu sufletului nostru convinsi despre libertatea si poterea nerestrinsa in nici unu modu a episcopiloru catolici din monarchi'a austriaca, si cu dinsii impreuna a episcopiloru romani gr. catolici, de a convocá spre binele bisericeii unite si alu filorlu sei sufletesci sinode ori si candu voru voi; si credemu, cà cititoriulu inca-si va fi castigatu in decursulu acestorlu argumentari aceea-si convigere intemeiata, cá si noi. Déca marit'a nóstra metropolia a facutu in adeveru pasi pentru de a capetá invoirea Romei si a regimului, noi ne inchinamu cu reverintia impreuna cu romanimea intréga dinaintea

zelului recunoscutu, ce dins'a l'a adeveritu in tóte causele nóstre natiunali preste totu; inse pasii acei'a nu vomu gresi déca i-vomu numí in casulu celu mai bunu superflui si neneriti. Chiaru de aceea nici nu potemu crede, cá proieptatele conchiamari de sinodu se se fia poticnitu in acestu precatu venialu. Eara de e adeveratu ce se vorbesce, cá bub'a reului ar jacé intr' adeveru in cutari denuntiaru, cari aru fi innegritu si calificatu pre la locurile inalte intentiunile archiepiscopesci cá vedi-dómne tientitórie la desbinari, cresuri scl., estu lucru apoi e de tanguitu, cu atátu mai de tanguitu, cáci dupa convingerea nóstra denuntiarile acele sunt numai unu fetu nefericitu alu tristei impregiurari, ce o respicaramu mai susu si acumu eara-si o intonamu, cá *nu ne cunoscemu*. Ocasione numai de apropiare si cunoscere impromutata ne-a lipsitu si ne lipsesce, cá in ast'a privintia spre cea mai mare bucuri'a nóstra a toturu se ne desamagimu; cá se ne incredintiamu, cá atinsele denuntiaru, de s'au facutu, s'au facutu fora fundamentu si sunt numai nesce neluciri; cá la noi pretinsii ultramontani seau ultragreci, ultradanubiani, ultrabizantinisti, seau cumu se mai botédia, sunt frati iubitori si cu totii fi adeverati si fideli ai besericei si natiunei nóstre, unulu mai bunu decâtu altulu. Dara de alta parte nu mai puçinu fora cale aflamu si ne miramu de procedur'a, cu carea la noi in opiniunea publica tóta greutatea respunderi si a imputariloru pentru stagnarea trebiloru nóstre se incarca numai si numai asupr'a Romei; asupr'a Romei, carea e mam'a nóstra iubitória, supraveghiatória si paditória credintiei, moralei si a tóta ordinea adeverata in beseric'a lui Christosu. Cine nu vede, cá prin atare manopera lucramu cá cel'a din fabula, carele-si taiá elu insu-si créng'a de suptu petiórele sale? tacundu despre aceea, cá in tipulu acest'a facemu celu mai reu sierbitiu, ce se póte, causei besericei nóstre.

Si intr' adeveru, noi meditandu despre materi'a desfasiurata nu ne potúmu retiené, se nu tragemu prin minte o paralela intre beseric'a catolica de o parte, eara de alt'a intre soçietatile besericesci protestantice, cari poterea besericésca precumu in alte asia si in estu respectu si-o dedera din mana, pana la amalgamarea si mai totala descompunerea acelei in poterea statului; cumu si intre beseric'a ortodócsa orientale, in carea cu esceptiunea fratiloru nostri Romani si Serbi gr. orientali din Austri'a raru seau mai de feliu nu se mai aude despre tienerea de sínóde. Celu puçinu noi nu scimu se fimu cititu undeva, cá in tempurile mai nóue se se fia tienutu vreunu sinodu fia provicialu fia díecesanu ori in beseric'a rusésca, ori in cea elinésca, ori in cea romana din principatele romane unite de la Dunare. Stersu-s'a acestu usu canonicu intre acele popóra in urm'a infientiarei sinodeloru permanenti din Petruburgu si Aten'a, chiaru si dupa marturisirea loru (Anthonismos, von Andr. br. de Schaguna, Hermannstadt 1863. pag. 69.) necanonice, ori din caus'a altoru impiedecamente, nu vomu a cercá; inse potutu-s'a óre, cá in faci'a atátoru si ataroru fapte se nu ne vina si nevrendu in minte dísa filosofului Schelling, inscrisa in fruntea acestui articlu, si se nu o aplicamu in cugetu si la obieptulu presinte?

Corespondintia.

Depre valea Somesiului, Iuniu 1865. Unulu dintre pasii cei mai salutari, ce s'au facutu pentru prosperarea invetiamentului in scólele nóstre poporali, e fora indoéla intruducerea conferintieloru invetia-

toresci, cari acumu se tienu mai pretotindenea cu mai multa ori mai puçina regularitate dupa impregiurari. Fruptele ce le-au produsu pana acumu aceste conferintie preste totu sunt imbucuratórie; si decum'va nu au avutu chiaru acel'asi resultatu, care póte s'ar fi doritu, ast'a nu se póte imputá intru atát'a activitatei ori modrului tieneri loru, cátu mai vertosu altoru cause, cari speramu cá pre venitoriu se voru delaturá. Cá se ne convingemu despre acést'a se luamu numai a mana protocoálele siedintieloru unei ori altei conferintie, se urmarimu din punctu in punctu conclusele aduse si se cercamu, care din acelea s'au dusu in deplinire si care nu? si numai decâtu vomu aflá piedec'a adeverata si inca cu totulu aiurea, decumu póte amu fi cugetatu.

Cu tóte acestea numitele conferintie promitu fórtu multu pentru venitoriu. Ci cu cátu promitu ele mai multu, cu atát'a e mai dorerosu lucru, cá nu s'au intrudusu si in scólele midilócie, respective in gimnasie. Ce nu amu poté noi acceptá de la o atare conferintia, unde aru fi adunati laolalta profesorii aloru patru gimnasie romanesci cu directorii loru in frunte, acesti preoti de rangu antáiu ai Museloru, cá se cerce dupa causele, cari contribue la inffiorirea si inaintarea loru, seau cari dincontra punu piedeca progresului si dezvoltarei mai inalte? Cine póte cunósce mai bine scól'a, atátu din partea ei cea buna cátu si din cea rea, cá acei'a, cari au sacrificatu dieci de ani intre parietii ei? Cine ar poté se arate si cea mai mica scadere a ei, cá acei'a, cari au avutu occsiune a-i cunósce tóte lipsele si neajunsele ei din propri'a esperientia? Si apoi cine ar fi eara-si mai aptu a aflá midilócele corespundietórie spre delaturarea acelor'a, decâtu totu acei'a? Cáci cá se poti scapá de ceva reu, trebue se-i cunosci inainte de tóte isvorulu si acel'a se-lu scii secá. Déca unu corpu moralu asia de potinte, cumu ar fi susu atins'a conferintia, ar stá la olalta, credu cá ar insuflá órecare respectu, prin ce conclusele lui aduse in favórea scólei aru aflá mai curundu implinirea dorita si nu aru da de atáte obstacule.

Tempulu postesce se lucramu cu totii in unire, unde cere binele comunu; cáci pana candu nu vomu purcede mana in mana, pana atunci nu vomu ajunge se vedemu implinite dorintiele si acoperite lipsele nostre, a caroru numeru este legionu. Nemicu nu ar fi dara mai tare de doritu, decâtu cá inse-si maritele ordinariate, sub a caroru jurisdictiune nemidlocita stau cele dóue gimnasie episcopesci, se iée iniciativ'a la intruducerea acestoru conferintie, cari — repetiescu — dupa parerea mea ar fi unulu dintre cele mai eficace midilóce, prin care gimnasiile nóstre s'aru poté aventá la unu gradu mai inaliu alu inffioriei. Si eu speru, cá corpulu profesoralu din Brasiovu si Naseudu ar fi gat'a in totu minutulu a luá parte la numitele conferintie, deórace acolo aru veni a-se pertractá lucruri, ce ne atingu pre unii cá pre altii deasemenea. Toti tientimu cátra unulu si acel'asi scopu; eara déca avemu acel'asi scopu, pentru ce se nu folosimu aceleasi midilóce? Si ce midilocu ar poté fi mai aptu spre a intruduce in tóte gimnasiile nóstre acel'asi spiritu *), aceeasi metoda, cu unu cuventu

*) Cu desclinare ar fi lipsa, cá religiositatea se se inplante mai aduncu in animele junimei. Cá desi n'amu poté noi díce cu Tiedmann (in conferint'ia aniversaria din estu-tempu a invetiatoriloru germani, tienuta in lun'a trecuta in Lipsi'a), cá relegiunea e mai puçinu considerata decâtu cantulu ori gimnastic'a: celu puçinu amu poté dori cu elu, cá aceea se ocupe loculu primu intre obieptele de invetiamentu nu pre chartia ci aievea si in propunere; pentru cá trebue se marturisimu, cá aceea si la noi se considera órecumu de unu obieptu mai lateralu si apoi daun'a, ce resulta de aici, se manifesta in tenerimea nóstra,, dupa ce ese preste pragulu gimnasiului.

uniformitate, decâtu tienerea de atari conferintie? Cátu de usioru s'aru poté uní cu o atare ocaziune si intielege profesorii rom. in privinti'a edarei cartiloru scolastice, a caroru lipsa e atátu de mare, câtu e de prisosu a-o mai si aminti. Prin acést'a s'ar usiorá progresulu fórte tare, càci s'ar pune capetu torturei celei mari a junimei studiose, care si adi e condemnata a-si pierde tempulu cu decopiare de scripte pline de erori seau a invetiá romanesc depre manuale germane. Prelanga aceea din manualele censurate si aprobate de o comisiune alésa din midiloculu desu numitei conferintie, introducundu-se in tóte gimnasieles nóstre, aru trece celu puçinu atâte esemplarie, câtu s'aru acoperí spesele tipariului, fora cá bietulu auctoriu se remana in deficite, dupa ce si de alta parte salariile profesoriloru nostri sunt in generalu asia de mici, câtu abia potu esí depre o dí pre alt'a.

Aceste si altele multe aru fi folósele, ce le amu avé de la intruducerea conferintieloru gimnasiali. Me nutresce sperarea, ca preaveneratele ordinariate laudate, care au datu probe destule despre zelulu, ce-lu au pentru inaintarea scoleloru, nu voru lipsí a face pasii cuvenintiosi in acestu respectu, si asia vomu vedé doritele conferintie câtu mai curendu chiamate in viétia. **M. P.**

Statistic'a scóleloru din dieces'a Ghierlei.

Noi avumu ocaziune a audí nu odata din gur'a unorú preademni barbati ai nostri, cà scólele nóstre poporane nicaiuri in Ardélu nu se afla in stare mai buna, cá in partile diecesei ghierlane. Judecat'a acést'a face onóre tenerei diecesei si capiloru ei gubernatori. Scimu, cà mai de curendu si in archidiecesa se fece o misticare nu neinsemnata in tréb'a scolaria, si cà in Blasiu esiste de cât'va tempu incóce si o comisiune scolastica. Ce lucra inse, cu ce se cuprinde acumu landat'a comisiune, despre acést'a puçine strabatura pana acumu in publicu. Dara speramu, cà de ací incolo vomu avé de inregistratu in columnele fóiiei nóstre mai multe date interesante despre activitatea si lucrarile preanonratei comisiuni scolastice, si cà in scurtu tempu opiniunea publica va incarcá cu nu mai puçine laude pre mam'a archidiecesa decâtu pre fi'a ei sufragana. Numai de publicitate se nu ne sfimú; càci de ne dóre ce-va — pre toti ne dóre, si de se lucra ce-va bine — eara-si pre toti ne interesédia si trebue se interesedie pre totu Romanulu cu anim'a la locu. Astadata inpartasímu dinpén'a corespundintelui nostru urmatoriele date depre anulu 186³/₄ din dieces'a Ghierlei, carea privita din punctu de vedere politicu-administrativu stà din dóue parti:

I. Partea din Transilvani'a. Din punctu eclesiasticu-administrativu partea acést'a e impartíta in 17 tracte seau districte protopopesci cu 264 de scóle poporali. Personalulu invetiatorescu numera 524, din care suma catecheti sunt 260, eara invetiatori 264. Copiii oblegati a cercetá scóla facu 13.473, dintre cari 7.006 sunt fetiori eara 6.467 fete.

II. Partea din Ungari'a. Ast'a se imparte in 26 de tracte seau districte protopopesci cu 328 de scóle poporane; dintre aceste 326 sunt curatu romanesci, eara 2 mestecate. Personalulu invetiatorescu stà din 641 individi; din cari, catecheti 316, invetiatori 325. Sum'a baiatiloru oblegati de a amblá la scóla e 22.773; si adica fetiori 12.376, fete 10.397.

Asiadara conspectulu pentru intréga dieces'a e urmatoriulu: scóle 592, catecheti 576, invetiatori 589; — prunci 36.246, din acesti'a fetiori 19.382, fete 16.864. — Catechetii-su totodata si directori scolari locali, eara protopopii directori scolari districtuali. Tóte aceste scóle stau sub supra-inspectiunea supremului inspectoriu diecesanu, carele de presinte e reverendisimulu domnu prepositu si vicariu capitulariu Macedonu Popu.

Scólele din Naseudu: a.) cele normali cu 4 profesori si unu directoriu, carele e deodata si profesoriu preparandíalu, dupa relegiune si clasi arata urmatoriulu statu personalu:

clasea	gr. cat.	gr. orient.	rom. cat.	reform.	sum'a
I.	71	12	4	"	87
II.	47	6	3	1	57
III.	58	3	1	"	62
IV.	34	5	1	"	40
sum'a tot.	210	26	9	1	246.

b) Scól'a feteloru gr. cat. r. cat. evang. reform. mosaica
" 18 12 4 1 1=36.

c) Institutulu preparandíalu. Anulu I. Anulu II.
grec. catol. 20 10
gr. orient. 2 2
sum'a: 22 12.

d) Gimnasiulu. I. clase gimnasiale cu inceputulu anului scolastecú avú 42 de scolari cu capetulu an. scol. 40, din cari 35 gr. cat. 5 gr. orient.

(va urma).

Inscientiari din provinci'a nóstra besericésca.

Dieces'a Ghierlei. I. Ordinatiuni. Prin cerculariulu din 4. Maiu a. c. nr. 1233, in urm'a scrisórei locutientiei reg. a Ungariei din 3. Aprile a. c. nr. 27.071 se incunoscientiéza clerulu despre intruducerea anului civilu in locul celui militariu in administratiune, provocandu-se, cá pre venitoriu si clerulu diecesanu dupa anulu civile se-si intogmésca ratiunile si dupa acel'a se le si substérna la ordinariatu. — Cu cerculariulu din aceasi dí si luna nr. 1264, in urm'a recercarei locutientiali reg. din 3. Apr. a. c. nr. 23.542 ordinariatulu cumineca preotímei eparchiale formularie, cá dupa aceste se stradée estrasele matricularie poftite de vicariatulu castrense pentru individi militari. — Numerulu 1334/401 din 16 Maiu a. c. poftesce, cá din acele comune, unde s'a edificatu beseric'a, cas'a parochiala si supereificatele de lipsa dupa ce-va planu, aceste planuri dinpreuna cu aruncarea speseloru se se substérna la ordinariatu spre intrebuintiare la casuri analóge, cari se voru retramite la tempulu seu respectiveloru comune, déca le voru poftí. — Prin numerulu 1522/450 se demanda din nou parochiloru si administratoriloru facerea de protocóle pentru inregistrarea ordinatiuniloru episcopesci, consistoriale si archidiaconale, cu acea strinsa adaugere: cá protopresbiterii cu ocaziunea visitatiunei canonice spre a-se convinge, cumca óre tóte ordinatiunile de la episcopia si de la protopopiatu date sunt inprotocólate, se le revéda, si in casu ce nu le-ar aflá tóte, se impuna respectivulu grabnica inprotocólate; eara cu ocaziunea facerei tablei preste portarea preotiloru in rubric'a „cumu-si pórtá matriculele,“ dupa cuventulu

acest'a se insemne „si protocólele preste ordinatiunile episcopesci, protopopesci scl.“, cá asia se se véda diligenti'a si acuratéti'a fiacarui.

II. Stramutari in statulu clerului. a) In Salv'a, distr. Naseudului s'a despusu o. d. Sebastianu Cosibucu, fostu parocu in Hordeu. b) In Feldru, distr. Naseudului, o. d. Gregoriu Muresianu, mainainte par. in Lusic'a. c) San-Margit'a in comit. Solnocului din leintru prin mórtea m. o. d. Isidoru Colceriu, fostului notariu consistoriale si dupa aceea v. protopopu acolosi, devenindu vacanta, s'a conferitu dinpreuna cu oficiulu v. protop. onoratului d. Georgiu Muresianu. fostului parocu in Ormanu si asesoriu consist. d) In Ormanu comitat. Soln. d. leintru s'a despusu de parocu o. d. Pietru Tamasiu, fostulu parocu in Viz-Szilvás. e) Siumalulu s'a conferitu dlui Ioanu Contiu, teol. abs. f) Gardanii s'au conferitu o. d. Michaelé Muste, fostului parocu in Cr. Chisifaleu. g) Chiusbai'a s'a conferitu o. d. Teodoru Romanu, fostului profesoriu in Sigetulu Marmatiei. h) Desescii s'au conferitu o. d. Antoniu Serbacu, fostului parocu in Chiusbai'a.

Literatura.

Isidorus Silbernagl, Verfassung und gegenwärtiger Bestand sämtlicher Kirchen des Orients. Landsh. Krüll. 1865. Pr. 1 $\frac{1}{2}$ tal. — In partea I. tractéza despre besericele greco-orientali din Turci'a, Egiptu, Greci'a si Ioni'a, Romani'a, Serbi'a, Muntenegru, Austri'a, Rusi'a. Mai incolo despre Armenii nestorianii, Coptii din Egiptu. Monofisitii din Abisini'a, si Iacobiti. In a II. despre bes. greco-cat. din Itali'a, Ungari'a, Transilvani'a, Melchitii gr. cat., Coptii abisini, Armeni, Caldei, Sirii gr. c. si Maroniti. — Vomu revení la acestu opu insemnatu in recensunea-i.

Laemmer Dr. H. Scriptorum Graeciae orthodoxae bibliotheca selecta. Ex codicibus manuscriptis partim novis curis recensuit, partim nunc primum eruit. Vol. 1. Sect. I—V. Pr. 3 fl. 12 cr. v. a. — Sect. I. cuprinde: prolegomena, contra graecam Sernikavii tractatum theologorum versionem per Eug. Bulgar Archiepiscopum sch. Chersonensem factam, directa. Sect. II: dóue cuventari escelinti ale lui Nicef. Blemmida. Sect. III—V: prestantele opuri edate de patriarchulu Constantinop. I. Veccus: De unione Ecclesiarum, Sententia synodalis, si Apologia. In cele urmatórie va tractá: despre discipulii lui Veccus, despre Georgiu Trapezunte, Demetr. Cydonius, Bessarion si alti luptatori pentru dogmele catolice. Langa originalulu grecu se afla si versiunea latina. — Opu comendabile. Dupa ce va esí intregu opulu, ne vomu intorce la elu.

Die Epiklesis (ἐπίκλησις) der griechischen und orientalischen Liturgien und der römischen Consecration. Dr. Lud. Aug. Hoppe. Schaffhausen 1864. Pr. 1 tal. — Auctoriulu resólve cu temeiu si multa istetíme dificultatea, ce se poteá nasce fácia cu efaptuirea consacraréi prin cuventele Domnului din acea impregiurare, cá in beserica gréca se recitéza dupa facut'a consacraré rogatiunea invocarei Spiritului santu.

Theologiae fundamentalis tractatus duo. Scripsit Reinerding, Th. et Phil. Dr. et Prof. ord. in Sem. Fuldensi. Monasterii Guestphalorum. 1834. — Auctoriulu, carele-si retienù dreptulu traducerei opului seu, purcede intru unu modu nou, care totusi nu fù necunoscutu si santului Augustinu si altoru s. parinti. Elu nu incepe, cá teologii de pana acumu in comunu, cu demonstrarea

autentiei, fide-demnitati si intregitati s. scripture a T. v. si n., cá de aci se tréca la demonstrarea adevératei si divinetati besericei cat.; ci lasandu s. scriptura de una parte, considera s. beserica, acestu edificiu grandiosu divin, dupa cumu existe si a esistatu. Dereptu care in partea I. (Demonstratio christiana) arata, cá re-legiunea crestina e intru adeveru divina, ear' in a II. (Vindiciae catholicae) cá bes. cat. e singura cea adevé-rata. Cu acést'a nóua purcedere vre auctoriulu se incun-giure asia numit'a *petitio principii*, ce resultá din modulu tractarei de pana acum'a a teologiloru, cari demustrau divinitatea s. beserice din sant'a scriptura, precandu despre s. scriptura numai beserica ne póte dá unu testimoniunerevocabilu. — Opu, nu lungu, e aptu spre a sierbí de manualu in seminarie, deci comendabile. In elu stralucesce agerímea si chiaretatea ingeniului susu laudatului auctoriu. De doritu ar fí totusi, cá partea speculativa se fia fostu unu picu mai bine repesintata. Teologi'a dogmatica inca nu a esitu. La tempulu seu se va cuminecá si aceea. (Va urmá.)

Ochire prin lumea politica.

(din 15—30 Iuniu.)

Cronica interna. Registrulu intempariloru politice din imperati'a austriaca avemu se-lu incepemu cu unu episodulu destulu de insemnatu in tener'a nóstra viétia constitutiunala. Ministeriulu Schmerling se afla in deplina descompunere. Loculu presiedintelui consiliului ministriloru, alu archiducelului Rainer, carele capetá licentia pre unu tempu mai indelungatu, lu-va ocupá provisoriu ministerulu esterneloru si alu casei imperatesci com. Mensdorff-Pouilly; cei doui cancelari, comitii Zichy si Nádasdy demisiunandu-se, conducerea cancelariei regesci a Ungariei se incredintiá fostului odata tavernicu Georgiu de Majláth tenerulu; baronulu Lichtenfels, presiedintele consiliului de statu inca se-si fierutu si primitu demisiunea, cara ministerulu de statu Schmerling cu celu de administratiune Lasser, alu finantieloru Plener si alu justitiei Hein, se vorbesce cá lucru siguru, cá inca nu intr'atát'a esistu cátu mai vertosu numai mai functiunézacá ministrii pana la incheierea sesiunei parlamentarie. De urmatoriulu lui Schmerling lu-numescu cei mai multi pre com. Belcredi. Nu sufere indoéla, cá schimbarea acést'a e o urmare a caletoriei nu demultu template a monarcului, in carea fericitá cu cercetarea sa capital'a Ungarici, unde i-se fece o primire asia de entusiastica. De altmintrea ast'a stramutare, in parte intemplata si in parte intemplanda, erá de prevediutu, mai alesu decandu pre parintele constitutiunei austriace chiaru si partit'a, pre carea se radímá mai cu deosebire, incepuse a-lu parasi, dupa cumu demustrara acést'a desbaterile din urma in cas'a deputatiloru a senatului imperialu candu cu stilisarea §. 13 a patentei din 26 Fauru in intielesu mai constitutiunalu, si candu cu aplicedarea noului credetu de 13 in locu de 117 milioane postite de ministeriu. Dupa unu principiu recunoscutu schimbarea persóneloru insemnéza schimbarea sisteméi; si dupa convingerea generala ast'a se ascépta si acumu, desí nu in privinti'a forme constitutiunali a regimului, dara in privinti'a aplicarei aceste forme fácia cu partile, seau vorbindu cu unu barbatu de statu, cu individualitatile istorice ale imperiului austriacu. Despre acést'a nu ne lasa se ne indoimu person'a noului cancelariu ungurescu. Domnulu Georgiu de Majláth e unulu diu eei mai tienaci

partesani a diplomei din Octobree, alu carei confaptuitoriu a fostu, si, precumu se respicase in 1861 cá tavernicu in cas'a magnatiloru, pentru desvoltarea constitutiunala a Austriei nu cunósce numai una basa — dreptulu istoricu. Cu tóte aceste ne va fí dóra totusi iertatu a sperá, cumca cesti patru ani decurendu trecuti voru mai fí moiatu pre domnulu cancelariu, carele si insusi se trage din o familia de origine romana, intru tari'a sa, cu carea in senatulu imperialu inmultítu din 1860 afirmá, cumca in tierele, ce se tienu de corón'a santului Stefanu, nu sunt decátu numai Unguri.

Cronica esterna. Se purcedemu de la cetatea eterna. Negotiatiunile intre Rom'a si regatulu Italiei pentru implerea scaunelor episcopesci vacante, reducerea serbatoriloru si alte afaceri besericesci, astadata nu dusera la nici unu resultatu si tramisulu Italiei Vegezzi se întórse ‚re infecta‘ la Florenti'a. De succedea a regulá trebile besericesci ale Italiei, ast'a fora indoéla ar fí trasu dupa sine si aplanarea celoru politice. Cu tóte aceste deórace de ambe partile negociante sunt Italiani, eara Italianii-su cunoscuti de ómeni practici, de ací pertractarile in comunu se considera numai de intrerupte pentru unu tempu órecare.

In Franci'a dupa reintornarea imperatului din Algeri'a consultulu senatului pentru reorganizarea acestei colonie francesci nu se publicá, precumu se asceptá, ci se mai amaná. Caus'a Mecsicului dá de cugetu regimului; cu tóte inse imperatulu Napoleonu nu arata semne, cá ar voi se o parasésca. Armat'a franca din Mecsicu se intaresce. Ruptur'a intre cei doui veri (imperatulu si printiulu Plonplon), casiunata prin faimós'a cuventare a cestui din urma la radicarea monumentului Napoleoni-diloru in capital'a Corsicei Ajaccio, e complenita; dara despre impacarea cátu mai curendu urmanda nu se indoesce nimene.

Referintiele intre Rom'a si jun'a monarchia Mecsicana inca sunt asta-di incordate. Santulu scaunu inainte cu unu anu a fostu tramisu de nuntiu la Vera-Cruz pre card. Meglia intru spemea, de a poté regulá in intielegere cu regimulu imperatului Macsimilianu trebile besericesci mecsicane cámu dupa principiile concordatului austriacu. Incercarile nu reesíra, intre altele si din aceea cauza, cáci regimulu nu se invoesce a restituí ori desdauná posiesiunile besericesci ocupate si vendute sub republica. Meglia e rechiamatu. Imperatulu pierde prin acést'a alipirea puternicei partite clericale, fora de a poté fí securu de castigarea animeloru liberaliloru. Dreptu-ce pusetiunea i-se ingreunéza. Dara fundatoriulu si protectoriulu tronului imperatescu mecsicanu, barbatulu din Tuilerie, e inca in viétia.

In Spani'a din ce in ce se ingrósia nuorii, cari amenintia si celu din urma tronulu alu Bourboniloru. Ministeriele se schimba pre dí si óra; dara ide'a unitatiei iberice sub cas'a Braganza, domnitória in Portugali'a, prin de totu mai tari radecine in animele Spanioliloru.

Iuristii corónei in Berlin, in privinti'a pretinsiuniloru prusienesci asupr'a ducatelor Schleswig si Holstein, si-dedera parerea, precumca castigarea cu puterea armeloru facuta de cele dóue poteri mari e mai tare decátu tóte drepturile de credíre ale pretindintiloru. Ast'a e unu respunsu fórte practicu. Numai Austriei in acestu casu inca-i compete dreptu asemenea cá la Prusi'a, ceea ce acést'a nu bucurosu recunósce. De ací chiaru si diuariele nóstre oficióse descriu relatiunile intre cabinetulu austriacu si prusianescu cá nu prea amicali.

Intre Austri'a si Romania s'a renoitu cartelulu in privinti'a stradarei impromutate a fugitiloru criminali si de asentare incheiatu pre tempulu principelui Gregoriu Ghic'a, care cuventiune espirase in 1863. Unu actu mai multu, pentru recunóscrea perfecte autonomie interne, ce o posiede Romani'a in puterea toturoru stipulatiuniloru cumu si a conventiunei din Parisu.

Varietati.

Publiculu va fí asceptandu cu doru se audia, cá cumu stá lucrulu sinodului dupa pasii facuti in Marte de senatorii rom. gr. c. la nuntiatur'a din Vien'a. Eaca ce potemu referí din fuintana sigura. Cámu pre tempulu amintitu nuntiatur'a propuse trei intrebari archiereiloru nostri: 1) Concedu óre canónele besericei resaritene, cá la sínóde se iée parte si lumenii? — 2) Decum'va nu concedu, ce cale aru aflá preasantítii nostri archierei, cá la regularea trebiloru esterne si tempurali ale besericei romane unite se partecipe totusi si mirenii nostri? — 3) intrebarea ast'a se referesce la mai multe puncte menunte atingutórie de beserica nóstra. Respunsurile au sositu, precumu nici nu se asceptá altcumu, de la toti preafavoritórie si relatiunca se tramise inca inainte cu o luna la Rom'a, unde s. parinte o comise congregatiunei pentru trebile bes. orient., respicandu-si voi'a, cá dorintiele Romaniloru gr. c. in mesura cátu se póte mai cuviintiósá se se multiamésca.

Episcopulu Ghierlei spunu cá e denumitu, si inca dupa voi'a preaveneratului nostru archiepiscopu. Inse pentru nerespectarea acurata a art. XIX din concordatu, cá pre candidatu se-lu aléga si propuna episcopii provinciei in urmarea unei contielegeri verbale ori epistolarie, santulu scaunu se fia misicatu dificultati, poftindu implinirea acelei prescrieri. Déca stá lucrulu astfelu, ar fi de doritu, cá maritele ordinariate in armonia, si cu clerulu dinpreuna, se innoésca pasii pentru restituirea dreptului de alegere; pentru cá, dupa s. Leu: „qui prae-futurus est omnibus, ab omnibus eligatur“. Rom'a nu póte fí incontr'a unui dreptu prea canonicu, cá acest'a; altcumu ce ne ramane din disciplin'a nóstra? Eara inaltulu regimu nu credemu cá ar denegá Romaniloru uniti, ceea ce se concede altoru confesiumi ale patriei. Numai purcedere unanima se fia. Uniti-ve in cugetu, uniti-ve 'n semtíri!

Renumitulu pianistu, Franc. Liszt, de nascere din Ungari'a, pasí in statulu preotiescu. Tunsur'a o-a si primitu in Rom'a.

Primatele Scitovszky depuse din nou 60.000 fl. pre altariulu patriei si alu natiunei sale, cu menirea, cá in Strigону se se intemeieze unu institutu pentru crescere de pedagogé.

Tribunalulu supremu transilvanu si-incepe in 15 I. c. activitatea.

In loculu repausatului a. episcopu i. p. Missiri, rectoriulu colegiului Atanasianu din Rom'a, unde-si capeta Síncai nostru cu alti lucéferi romanesci si unde - si capeta si adi patru juni romani crescere, se denumí cl. d. Dr. Ios. Sembratowicz, prof. la universitatea Ieopolitana si fostu odata vicerectoriu alu seminariului nostru gr. c. centralu.

Post'a redactiunei. Dlui I. P. in Gh. Mare multiamita. Contamu pre amicéti'a domniei Tale si in viitoriu. — Fora scusare scrie-ne numai, si primesce micutelulu contrasierbitiu, ce Ti-lu oferiramu mai multu in interesulu nostru.